

ואינו יכול להביא פסח שני מספק, וכמבואר בגמ' לעיל (פח, ב - פט, א), שאי אפשר להביא ולהתנות שאם אינו חייב בפסח יהא שלמים, משום שצריך לתת חזה ושוק לכהן, וכהן שעשה פסח ראשון אינו יכול לאכול מפסח שני, ואילו כהן שצריך לעשות פסח שני אינו יכול לצאת ידי חובה בקרבן זה שהוא ספק שלמים [אמנם ראה שם לענין חמישה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצאה יבלת באחד מהם, שניתן לצרף כהן אחד לכולם יחד, כיון שאחד מהקרבנות הוא בודאי פסח] (ע"פ שער המלך קרבן פסח ג, ט). ויש שכתבו, שבסוגיינו הספק הוא ברשות הרבים ויש למפקח את הגל חזקת טהרה, ואינו חייב בפסח שני אלא מדרבנן, ולא התיירו לומר מחמת חיוב דרבנן להקריב פסח שני ולהתנות עליו שאם אינו פסח יהא לשלמים, כיון ששלמים טעונים סמיכה, ומספק אינו יכול לסמוך על הקרבן [אכן, אילו היה חייב מדאורייתא, היתה הסמיכה נדחית מפני ספק כרת, כמבואר בתוס' לעיל (שם ד"ה הני) (בית מאיר [בתוס' ד"ה שהיה], בית אפרים אה"ע ל. וראה שם טעמים נוספים מדוע אינו יכול להביא קרבן מספק).

מְשֻׁנָּה. וְרַבִּי יוֹסִי מְתִיר, ומכל מקום לכתחילה מודה רבי יוסי שאין שוחטים על היחיד, וכמבואר בגמ' להלן (צה, א). שרבנן דרשו מהפסוק 'עשו אותו' שאין שוחטין על היחיד – 'דכמה דאפשר לאהדורי מהדרין', והם סוברים כרבי יוסי, שהרי לדעת רבי יהודה אין שוחטים כלל על היחיד (כסף משנה ומהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם קרבן פסח ב, ב).

וְאֶפִּילוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה שְׁאִינָן יְכוּלִין לֵאכֹל כֹּזֵית אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֶיהָ, ואף אם לא כל אחד מהם יכול לאכול כזית, די בכך שאחד מהם יכול לאכול כזית (רש"י). ואמנם לכתחילה צריך שכל אחד מהם יוכל לאכול כזית, אלא שבדיעבד אם שחט, אין הקרבן נפסל אלא כאשר אין אפילו אחד שיכול לאכול כזית (מלא הרועים).

גְּמָרָא. עֲשֶׂרָה וְאֵין יְכוּלִין לֵאכֹל אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֶיהָ, שאין בהם מי שיכול לאכול כזית ממנו (רש"י). ויש שכתב, שדין זה הוא גם לדעת רבי יהודה, כדי שלא יביאו את הפסח לידי פסול (תוס'). ובברייתא שנקטה 'עשרה' ולא 'מאה' כמו במשנה, וכן נקטה 'שיכולים לאכול' ולא 'לאכול כזית' כמו במשנה, התחדש חידוש נוסף שלא נתבאר במשנה, שכן המשנה חידשה שאם אין אחד שיכול לאכול כזית אין שוחטים את הפסח, והברייתא באה לחדש [אפילו לרבי יהודה] שצריך שהקרבן כולו יוכל להיטאכל על ידי המניינים עליו, אבל אם אין יכולים לאכול את כולו, אין שוחטין, שלא יביאו את הפסח לידי פסול, ולכן נקטה לשון 'לאכול', דהיינו את כולו, וכן נקטה 'עשרה', שכן לא מסתבר שמאה אנשים יחד לא יוכלו לאכול את כל הקרבן בין כולם (מלא הרועים).

מִנִּין לְזוֹכֵחַ אֵת פִּסְחוֹ בְּכַמַּת יָחִיד בְּשַׁעַת אִיסוּר הַבְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְכוּ', היינו כששוחטו בערב פסח קודם חצות, שאף שאינו ראוי כעת להקריבה במקדש, מכל מקום עובר בלאו משום שחוטאי חוץ, לפי שראוי לאחר זמן, אבל אם שוחט לאחר חצות, שהוא זמן שראוי להקריבה, חייב כרת מדין שחוטאי חוץ (רש"י, ע"פ הגמ' בזבחים קיד, ב בביאור הראשון). ועוד פירשו בגמ' בזבחים (שם בביאור השני), שמדובר בשוחט את הפסח לאחר חצות בזמן היתר הבמות, שלא הותר להקריב את הפסח אלא בבמת ציבור, אבל בבמת יחיד עובר בלאו [והלשון 'בשעת איסור הבמות' כוונתה שבמת יחיד אסורה לקרבן פסח]. ולביאור זה, מה שדרשו בספא של הברייתא 'יכול אף בשעת היתר הבמות כן, תלמוד לומר באחד

שֶׁמָּא יִבְיֵאוּ אֵת הַפִּסְחַ לְיָדֵי פִסְלוֹ – שמא יטמא האונן למותו ולא יוכל לאכול את הפסח, ויהא הבשר נותר (רש"י, וביאר התוס' יו"ט, שכתב כן לפי מה שביאר בתחילת המשנה שאונן הוא זה שמתו מוטל לפניו, ראה ביאורנו לעיל סוף צ, ב), או שיזכר אחר כך שנטמא למתו (תפארת ישראל שם, ראה ביאורנו לעיל שם, שבאמת גם לאחר הקבורה נחשב אונן). ויש שפירש שאין החשש שמא יטמא, אלא שמא מתוך צער לא יאכל (רמב"ם בפיה"ש שם).

חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו, שאם לבסוף נמצא שם אדם מת, נמצא שהיה המפקח טמא קודם השחיטה [אף שהיא נעשתה קודם שנמצא את המת], שהרי האהיל על הטומאה מעת שהתחילתו לפקח, וכמבואר בגמ' שמדובר בגל עגול, שהבא לפקחו בהכרח מאהיל על כולו [וחייב לעשות פסח שני] (רש"י). ואף שיתכן שעדיין לא מת אז, כלל הוא בדינו ש'כל הטומאות כשעת מציאתן' (תוס'), ואף שבעלמא יש לכל אדם חזקת חיים [וכמבואר במשנה בגיטין (כה, א) ששליח המביא גט יכול ליתן את הגט לאשה אפילו אם היה הבעל זקן או חולה, ואין חוששים שמא מת בנתיים], היינו דוקא כל זמן שלא התברר לנו שמת, אבל אם התברר שמת, בטלה החזקה לענין שנאמר שמת רק עכשיו, ואדרבה אנו אומרים שכבר מעיקרא מת, כיון שכל חי עומד למות (ט"ז י"ד שצ"ב). ויש שכתבו, שבעלמא אף אם התברר לנו שמת תולים שמת עכשיו, אבל בנדון זה שנפל עליו הגל יש כאן ריעותא, ולכן אם מצאוהו מת תולים שכבר מת קודם (ש"ך בנקודות הכסף שם, נודע ביהודה קמא אה"ע לא). ויש שפירש שמדובר בגל שנפל מזמן, והספק הוא אם יש מת תחתיו (רמב"ם קרבן פסח ו, י), ולפירוש זה מובן בפשיטות שבדאי נטמא המפקח מתחילתו (נודע ביהודה שם).

גְּמָרָא. אֲבָל גַּל אֲרוֹךְ פְּטוּר וְכוּ' אֵימָא טְהוֹר הִיָּה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, והיינו באופן שהגל נמצא ברשות היחיד, שאם הוא ברשות הרבים נחשב המפקח לודאי טהור בזמן שחיטת הפסח, שספק טומאה ברשות הרבים טהור. ואף שספק טומאה ברשות היחיד טמא, כאן יש לטהרו מדין טומאת התהום, כיון שאין אדם בעולם שיודע אם בחלק זה של הגל הארוך שהאהיל עליו קודם שחיטת הפסח יש טומאה, וגם לא ידוע אם בשעה שהאהיל היה חי או מת, ושני ספיקות אלו מצטרפים להחשיב את הטומאה כטומאת התהום, שאין מביאים עליה פסח שני (רש"י). ויש שהקשה, שמלשון הגמ' 'אימא טהור היה' משמע שפטור מספק, ואילו מדין טומאת התהום יוצא בודאי בפסח ראשון, ולכן פירש שהדין שספק טומאה ברשות היחיד ודאי טמא, לא נאמר אלא כאשר הנדון הוא לגבי הטומאה עצמה, ולא לגבי זמנה, ולכן בסוגיינו שהמפקח בודאי נטמא והספק הוא רק מתי נטמא, דינו כשאר ספיקות שבתורה שהוא טמא רק מספק [ומכל מקום אין להעמידו בחזקת טהרה, כיון שבספק טומאה ברשות היחיד נאמר דין נוסף, שאין מעמידים את המסופק בחזקת טהרה, ודין זה נאמר גם כאשר הנדון הוא לגבי זמן הטומאה] (אבי עזרי קרבן פסח ו, י). ויש שכתב, שמדובר בגל הנמצא ברשות הרבים, שמדאורייתא הוא בחזקת טהור, ומכל מקום מדרבנן היה צריך להביא פסח שני, שכן מבואר בגמ' (ע"ז לו, א) שאף בספק טומאה ברשות הרבים אם יש לפניו מים לטבול חייבוהו חכמים לטבול, וכן כאן היה להם לומר שיביא פסח שני ויצא ידי חובתו בודאי, אלא שאי אפשר להביא פסח שני מספק, וכדלהלן, ולכן יצא ידי חובת פסח מדין ספק טומאה ברשות הרבים טהור (בית אפרים אה"ע ל).